

Škola jako bezpečný přístav před situací doma

Dipl.-Übers. Markéta Nováková,
Cochem.cz, z. s.

Často slýcháme, že dnešní děti jsou jiné než ty z předchozích generací, a to zejména co se jejich chování týká. Lze souhlasit minimálně s tím, že přestupky v chování nabývají závažnějšího charakteru (jsou tu první mediálně známé případy, kdy se učitelé stali obětmi šikany svých žáků) a možná i větší intenzity. Děti, stejně jako všichni dospělí, však žijí v kontextu společnosti, a jestli se změnily, pak se musel nějak proměnit i tento kontext. Zhoršené chování a výchovné problémy mohou souviset s celou řadou problémů společnosti. Jeden se přesto jeví markantnější než všechny ostatní. Je jím proměna života v rodinách, resp. situace, kdy se život odchýlí od tradičního soužití v rodině, jak ho známe.

Více než polovina dnešních dětí si bude v dospělosti pod pojmem **tradiční soužití v rodině** představovat něco úplně jiného než my (dnešní dospělí). Bude pod něj spadat celá škála **různých forem soužití, počet příslušníků „tradiční rodiny“ markantně naroste**, ovšem častěji o další dospělé než další děti. Co všechno může obsáhnout život jednoho dítěte? Znáám dívku, dnes je jí 19 let, která když sní o své svatbě (které se zároveň velmi děsí), mluví o nejméně 50 hostech z nejbližší rodiny. Máma, táta, sestra, nevlastní sestra, exotčím, macecha, matčin přítel (po exotčímovi) č. 1, č. 2, č. 3, nevlastní sestra z otcova druhého manželství, rodiče matky, rodiče otce, otčímovi rodiče, prarodiče nevlastní sestry z matčiny strany, bratřenci a sestřenice, jimž se původní rodina rozvodem jejich rodičů také rozrostla nejméně o dva členy...

Dva rozvody v životě jednoho dítěte a permanentní snaha utéci z toho pryč. Pro Kláru a mnoho jiných dětí byla bezpečným prostředím bez stresu škola a mnoho mimoškolních aktivit. I teď, když už je čerstvě dospělá, si Klára vybrala vysokou školu v jiném městě. Jen aby mohla odjíždět do „bezpečného přístavu“, kde nebude vystavena konfliktu loajality, nebude muset spravedlivě rozdělovat svou přízeň mezi zástupy příbuzných a zodpovídat se při výčitkách, proč u nich tráví tak málo času. Bude sama sebou a odpočine si.

Klára utekla do prostředí školy a ke členství v Národním parlamentu dětí a mládeže, se kterým často odjížděla

z domova na různá soustředění a zasedání. Ne všechny děti ale „dosáhnou“ na funkce v dětském parlamentu a ne všechny reagují na situaci doma tímto způsobem. Apatie, ztráta zájmu o cokoli, agrese, neustálé posouvání hranic, testování, co dospělý ještě vydrží, upozorňování na sebe, přehnaná racionalita a oproštění se od výraznějších emocí – tyto a mnohé jiné projevy mohou být zoufalým voláním o pomoc.

Zkušený pedagog se dříve či později dobere příčiny a zjistí, že se za těmito problémy s chováním ve velké míře skrývají **problémy v rodině**. Není v moci učitele situaci dítěte v takovém případě nějak zásadně řešit, přesto má nástroje, jak dítěti pomoci, jak mu alespoň dát najevo, že vnímá jeho těžkou situaci. Ve školách, kde působí **školní psycholog**, se jako první volba nabízí právě jeho podpora formou rozhovorů s dítětem a právě on může být vhodnou osobou, která iniciuje následný rozhovor s rodiči, zprostředkuje jim situaci jejich dítěte, jeho prožívání a může je odkázat na odbornou pomoc. Velmi často pomůže dítěti už jen fakt, že někdo dospělý vnímá jeho situaci, že si ho všimá a že mu rozumí nebo se alespoň snaží porozumět.

Co dětem zcela zásadně ubližuje, je **nedostatek informací** a strach zeptat se. Stejně jako dospělí se potřebují zorientovat v tom, co se děje. V ČR bohužel v současné době nemáme žádnou koncepčně nabízenou formu podpory dětem, jejichž rodiče se rozvádějí, na kterou by je bylo možné odkázat nebo ji zprostředkovat. Ve Školním poradenství

č. 6/2016 jsme v článku „Dětský průvodce světem rozvodu“ (s. 39) upozornili na nově se etabloující kroužky pro děti (prozatím dostupné v Praze, Olomouci a od září také nově v Novém Jičíně – www.detskypruvodcerozvodem.cz). Děti lze také odkázat na linku bezpečí a různá krizová centra, ovšem co tu stále chybělo, byly srozumitelné informace popisující celý kontext rozvodové situace vyváženou formou a podpora komunikace dětí s jejich rodiči. Právě takovou pomoc nabízí nový webový portál pro děti, jehož spoluautorem je také PhDr. Václav Mertin, Právo na rodiče (www.pravonarodice.cz). Co prožívám? Kde najdu pomoc? Jak mluvit s rodiči? Jaká mám práva? Příběhy dětí. To jsou hlavní témata tohoto webu, který může nejen dětem, ale i učitelům nabídnout vhled do situace dítěte v rozvodu, základní vhled do právní problematiky a také podporu a argumenty pro práci s rodiči.

Efektivní pomoc dětem v sobě vždy zahrnuje i **práci s rodiči**. To s sebou samozřejmě přináší nepříjemnou nutnost dotknout se velmi citlivých otázek. Sekce „Pro rodiče“ s podtitulem „Rodiče, poslouchejte!“ poskytne učitelům podporu v komunikaci s rodiči dotčeného dítěte a návod, jak takový rozhovor co nejvhodněji uchopit a vést, nebo může pedagog rodičům zprostředkovat odkaz na web ještě před samotným rozhovorem. Pozornost učitelů spojenou s potřebou řešit problémy s chováním si získají ty děti, jejichž volání o pomoc bude viditelnější a hlasitější, příp. pro druhé bolestnější, ale i děti zakřiknuté, „hodné“ či netečné si zaslouží, aby se jim dostalo pomoci a podpory, a možná právě informace o webu, sdělená např. v rámci občanské výchovy, která nebude adresována jednotlivci, ale poskytnuta všem, umožní dítěti v bezpečném prostředí a bez pozornosti dalších dospělých nebo dětí získat potřebné informace a odkazy na možné formy pomoci.

Detekovat za zhoršeným prospěchem nebo změnou chování dítěte problémy v rodině nemusí být snadné. Dítě samo může tyto skutečnosti **záměrně popírat**. Zejména ve velkých školách ve velkých městech je pak těžší se takové informace dobrat nebo si kvůli dítěti a řešení jeho situace zajistit prostor pro práci s rodiči a do školy je vůbec ke společnému rozhovoru dostat. Rodiče budou v některých případech pravděpodobně odmítat, že by chování jejich dítěte mohlo nějak souviset se situací v rodině. Na svou obhajobu budou uvádět příklady ze své (jednostranné) komunikace s dítětem (bez přítomnosti druhého rodiče) a jeho výpovědi o tom, jak situaci zvládá a že „je v pohodě“. Konfrontace tohoto typu jim možná bude nepříjemná a nezřídka se najdou případy, kdy si ji vysvětlí jako nemístný útok na svou osobu. To vše je zcela přirozené. Výpovědi dítěte mohou být pravdivé, protože stejně jako jeho rodiče zaujímá obranné strategie, jak situaci rozvodu „přežít“. Chceme-li však dítěti pomoci, nevyhne se komunikaci s jeho rodiči, a podpůrnými argumenty pro takovou formu intervence mohou být zhoršený prospěch, změny v chování dítěte vůči dospělým, ale i v kolektivu třídy.

Symbióza mezi rodinou a školou je stejně jako celá společnost poznamenána vysokou rozvodovostí, proměnou forem soužití a absencí výchovy k rodičovství. Chybí koncept takového vzdělávání na základních školách pro budoucí rodiče, ale i edukace současných rodičů, a to zejména v situaci rozpadu rodiny. V praxi se ukazuje, že rodiče se při rozvodu poprvé setkávají s právním termínem „rodičovská odpovědnost“, a tudíž nerozumí jeho souvztažnosti s právy a (především) povinnostmi s ním spojenými. Nejsou si vědomi faktu, že společné dítě je spojuje minimálně v oblasti jeho výchovy, vzdělání a společného rozhodování o zdravotní péči a jiných závažných věcech až do jeho 18 let.

Není třeba vytvářet umělé vzory rodinného soužití, které budeme dětem předkládat. Je ale třeba změnit smýšlení společnosti ve smyslu významu rodičovství a s ním spojené **společné rodičovské odpovědnosti**, která nekončí rozpadem svazku s druhým rodičem dítěte. K této změně může významně přispět zakotvení tohoto tématu v základním vzdělávání.

II

ŠKOLNÍ PORADENSTVÍ V PRAXI

ročník IV
4/2017

- **Vydává:**
Wolters Kluwer ČR
www.wolterskluwer.cz
- **Šéfredaktorka:**
Mgr. Naďa Eretová
- **Odpovědná redaktorka:**
Mgr. Radka Mondeková
tel.: 734 786 997
radka.mondekova@wolterskluwer.com
- **Adresa:**
Wolters Kluwer ČR
Řízení školy
U Nákladového nádraží 6
130 00 Praha 3
tel.: 246 040 444
fax: 246 040 401
IČ: 63077639
- **Předplatné a distribuce:**
tel.: 246 040 400
předplatne@wolterskluwer.cz
www.rizeniskoly.cz
- **Inzerce:**
Mgr. Miroslav Hřebecký
tel.: 777 230 849
e-mail: mhřebecky@gmail.com
Iva Suchnová, tel.: 603 826 764
- **Sazba:**
Monika Svobodová
- **Tisk:**
SERIFA, s. r. o.
Jinonická 80, Praha 5

Nevyžádané příspěvky nevracíme. Za správnost údajů uvedených v článcích odpovídají jejich autoři.

Přetisk a jakékoli šíření dovoleno pouze se souhlasem vydavatele. Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR pod číslem MK ČR E21612. ISSN 2336-3436

Časopis vychází šestkrát ročně.

Roční předplatné činí 1 174 Kč (DPH je účtováno podle aktuálně platné sazby). Všeobecné obchodní podmínky najdete na www.rizeniskoly.cz.

Předáno do tisku dne 23. 6. 2017

© Wolters Kluwer ČR, 2017

Časopis je dostupný také v ASPI.